

УДК 37.014.3

Москалик Г. Ф.

ФІЛОСОФІЯ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕРЕЖІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

А Автор робить наукову спробу довести необхідність оптимізації мережі, вказує на проблеми, які можуть зустрітися, та намічає засоби їхнього ефективного рішення. Подані рекомендації щодо зменшення конфліктних ситуацій серед учасників навчально-виховного процесу, з органами влади та місцевого самоврядування, забезпечення збереження соціальної стабільності та зменшення соціальної напруги.

Ключові слова: оптимізація, мережа освітніх закладів, модернізація, освітні послуги, конфлікт, учасники навчально-виховного процесу.

Актуальність теми дослідження. Питання оптимізації мережі освітніх закладів на початку XXI століття стало гострим кутом дискусій, протиріч і конфліктів філософів освіти. Часто слово «оптимізація» несло за собою тінь закриття, скорочення, зменшення. Відповідно до цього непопулярні заходи ставали причинами непорозуміння і конфліктів.

Отже, приведення шкільних мереж до оптимального стану, що забезпечить потреби населення в якісних освітніх послугах, визначається одним із головних завдань в освітній галузі. Вирішення окресленої проблеми потребує від органів управління освітою здійснення пошуку шляхів удосконалення освітніх мереж. Проте, в практичній роботі заходи з оптимізації не дають очікуваного результату і часто зводяться лише до реорганізації чи закриття сільських малокомплектних шкіл. Основна причина такого неефективного управління – відсутність наукового супроводу процесу оптимізації освітніх мереж [3].

Мета дослідження полягає у філософському осмисленні питання оптимізації мережі навчальних закладів як одного з інструментів підвищення якості освіти, науковій спробі довести необхідність оптимізації мережі, вказати на проблеми, що можуть зустрітися на шляху оптимізації та запропонувати шляхи вирішення цих проблем, намітити засоби їх ефективного вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Осмислення питання якісної оптимізації мережі навчальних закладів з метою заощадження матеріальних ресурсів і підвищення якості освітніх послуг вивчали як зарубіжні дослідники (Колер Юрген [9], Е. Ханушек [6], В. Хутмахер [7], М. Шиматські [8]), так і українські (М. Артюх [1], А. Байназаров [2], О. Пастовенський [3], О. Осадчий [3], Н. Синюра-Ростун [4], Л. Шевчук [4], Т. Сорочан [5]), науковий досвід яких сприяє розв'язанню поставлених завдань.

Виклад основного матеріалу. Оптимізація територіальної організації загальноосвітніх навчальних закладів є процесом копітким і довготривалим, усі наслідки якого економіка та суспільство відчують у середньостроковому та довгостроковому періоді, тому підходити до нього потрібно надзвичайно обережно та виважено, а всі заходи, що спрямовуються на вдосконалення територіальної організації загальноосвітніх навчальних закладів, повинні носити систематичний і послідовний характер. Перш ніж вживати радикальних заходів (фактичне збільшення чи зменшення мережі навчальних закладів), потрібно скурпульозно оцінити не лише економічну складову, тобто фінансові ресурси, що витрачаються на неперспективні

заклади, але й демографічні та соціальні тенденції розвитку регіону. Оскільки всі ми розуміємо, що в умовах, коли важко підтримувати на належному рівні матеріальне забезпечення діючих навчальних закладів через постійне недофінансування, утримувати мережу тимчасово або постійно недіючих шкіл, які можна буде знову відкрити при покращенні демографічної ситуації, виглядає безперспективно. Разом з тим, не потрібно забувати, що запорукою розвитку економіки сьогодні та в найближчому майбутньому є інтелектуальні трудові ресурси, найціннішим інструментом яких є знання, а держава, що не здатна забезпечити своїх громадян можливості для здобуття базової освіти, позбавляє себе можливостей для динамічного росту в умовах економіки знань [4].

Картографія навчальних закладів регіону дозволяє приймати ефективні рішення щодо оптимізації, оскільки, відображена на картах інформація про проектну потужність і реальну наповнюваність навчальних закладів дає можливість здійснити заходи щодо оптимізації мережі закладів освіти в адміністративних районах. Для об'єктивнішої оцінки ситуації треба використовувати інформацію про діяльність Програми «Шкільний автобус», аналізуючи кількість учнів, які у ній задіяні [2].

Оптимізація як процес має подвійне тлумачення: по-перше це є процес вибору найкращого варіанту з можливих; по-друге, це процес приведення найкращої програми дій до бажаного результату. Причому ці два тлумачення не виключають одне одного. Поняття оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів ми не трактуємо як закриття чи реорганізацію так званих неперспективних чи малочисельних шкіл. Під оптимізацією мережі загальноосвітніх навчальних закладів розуміємо процес пошуку, вибору, створення та реалізації найкращого варіанту із можливих для рівного доступу до якісної освіти всім дітям і молоді сільських районів [1].

Конституція України провідними принципами реформування системи управління визначає принципи демократизації, самоврядування, узгодження регіональних інтересів з державно-громадськими, тому проведення оптимізації мережі навчальних закладів, перш за все, повинно відбуватися на засадах демократизації. Демократизація ґрунтується на загальних управлінських принципах партисипативності, субсидіарності, рефлексивності. Партисипативність виявляється в широкій участі всіх суб'єктів освітньої діяльності в підготовці, в обговоренні, прийнятті й реалізації управлінських рішень. Субсидіарність передбачає можливість прийняття рішень на максимальному низькому адміністративному рівні, тобто, безпосередньо в

школі. В основі рефлексивності лежать самооцінка, самоаналіз, самоконтроль професійної діяльності які здійснюються потійно [5, с. 24].

Оптимізація мережі освітніх закладів має декілька важливих аспектів: економічний, соціально-політичний, дидактичний, адміністративно-управлінський.

Економічний аспект оптимізації мережі освітніх закладів передбачає скорочення видатків на освіту певного округу (регіону чи декількох шкіл) або раціональне та ефективне використання виділених асигнувань.

Так, зокрема, у 2016 р. поточне утримання одного учня Кременчуцької школи з наповнюваністю 120 учнів бюджету коштувало біля 11 тис. грн., а поточне утримання одного учня Кременчуцької школи з наповнюваністю 1000 учнів бюджету коштувало біля 7 тис. грн.

Розрахуємо кількість надлишкових коштів, які витрачено на 120 учнів малочисельної школи: $11 - 7 = 4$ тис. грн. – надлишкові кошти на 1 учня малочисельної школи на рік; $4 * 120 = 480$ тис. грн. – надлишково витрачені на поточне утримання малочисельної школи на рік.

Отже, навчання учнів малочисельної школи у великій (опорній) школі, крім ефективного використання коштів на поточне утримання, дає змогу заощаджувати велику кількість коштів на подальший розвиток закладу, поліпшення матеріально-технічного стану.

Соціально-політичний аспект передбачає усвідомлення громадськістю необхідності оптимізаційних процесів в освітній системі, створення позитивної громадської думки на дану проблему. Для цього необхідно проводити широку роз'яснювальну роботу, яка б дала можливість усвідомити політичними силами та громадськістю необхідність модернізаційно-оптимізаційної роботи.

Дидактичний аспект оптимізаційного процесу передбачає покращення якості надання освітніх послуг. У школах з декількома класами в паралелі можлива реалізація концепції профільності навчання, вибору «сродної праці». Заощадження коштів у великих школах для розвитку матеріально-технічної, навчальної бази дозволяють створити умови для запровадження нових і новітніх технологій навчання, використання інформаційних і комп'ютерних технологій.

Адміністративно-управлінський аспект передбачає розумне та ефективне використання кадрових, матеріальних та економічних ресурсів. За відсутності педагогічних кадрів певних спеціальностей у певних місцевостях України нераціональне їхнє використання та розстановка шкодить нормальній організації навчально-виховного процесу. Перенасичення педагогів певної спеціальності необхідно нейтралізувати перенавчанням педагогів на дефіцитні спеціальності.

Під час оптимізації мережі закладів нерідко зустрічаємо величезний супротив. Під гаслами батьків: «Немає школи – немає і села!» дуже часто ховається несприйняття реформ педагогами. Це пояснюється страхом педагогів втратити роботу, працювати далеко від помешкання, погіршення умов праці. Саме тому під час оптимізації мережі навчальних закладів,

одним із перших завдань є завдання працевлаштування педагогічних кадрів. Тільки усвідомлюючи той факт, що вчитель матиме постійне місце роботи, педагоги сприймуть реформу і підтримають її, переконують частину батьків у тому, що це найефективніший шлях вирішення проблеми.

Отже, наукова новизна полягає у створенні комплексного уявлення про систему модернізації та оптимізації мережі освітніх закладів як засобу підвищення якості освітніх послуг. Результати дослідження можуть бути використані для впровадження навчального курсу «Філософія модернізації та оптимізації освітньої мережі».

Висновки. Дослідженням передбачалося проведення філософського осмислення засобів, методів і напрямів модернізації та оптимізації мережі освітніх закладів, метою яких було підвищення якості надання освітніх послуг. Вироблені рекомендації щодо зменшення конфліктних ситуацій серед учасників навчально-виховного процесу, з органами влади та місцевого самоврядування, забезпечення збереження соціальної стабільності та зменшення соціальної напруги: основні проблеми, які необхідно вирішити для проведення якісної оптимізації мережі закладів:

- всебічне інформування населення, учасників навчально-виховного процесу про необхідність модернізації та оптимізації мережі освітніх закладів для підвищення якості навчально-виховного процесу та уникнення конфліктних ситуацій, підвищення іміджу влади;
- транспортне забезпечення учнів і вчителів;
- наявність якісної транспортної розв'язки (відремонтовані дороги);
- працевлаштування педагогів;
- створення опорних шкіл, які оснащені новітнім дидактичним обладнанням;
- створення уявлення та переконання батьків у потребі навчання дітей в опорних школах та отримання якісних знань.

Список використаних джерел

1. Артюк, М. С. Оптимізація мережі загальноосвітніх навчальних закладів сільського району [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VchdruP_2013_110_51.pdf.
2. Байназаров, А. М. Картографування освітньої сфери адміністративного району для потреб оптимізації мережі навчальних закладів // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії : зб. наук. праць. – Київ : Ін-т передових технологій. – 2008. – С. 12–19.
3. Пастовенський, О. В. Оптимізація мережі загальноосвітніх навчальних закладів : навч. посіб. / О. В. Пастовенський, О. О. Осадчий // Житомир : [Полісся]. – 2010.
4. Синюра-Ростун, Н. Р. Проблеми оптимізації територіальної організації загальноосвітніх навчальних закладів регіону / Н. Р. Синюра-Ростун, Л. Т. Шевчук // Регіональна економіка. – 2011. – № 1. – С. 140–147.
5. Сорочан, Т. М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика : монографія. – Луганськ : Знання, 2005. – 384 с.
6. Hanushek, Eric A.; Witzmann, Ludger (2007): The role of education quality for economic growth. World Bank Policy Research Working Paper, 4122.
7. Hutmacher W. Key competencies for Europe / W. Hutmacher ... Council for Cultural Cooperation (CDCC) a Secondary Education for Europe Stras-burg, 1997. – p. 24.
8. Szymacski M. J. Kształcenie pedagogiczne w szkołach wyższych w warunkach (nie) zmiany / Miroslaw J. Szymacski / Nowa szkoła. – 2010. – Nr. 9. – S. 13–22.
9. Юрген, К. Обеспечение качества, аккредитация и признание квалификации как контрольные механизмы Европейского пространства высшего образования / Ко-лер Юрген. – Режим доступа : <http://sci.informica.ru/ext/magaz/europa/2003/3/art008.html>.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу : 16.02.2017

Москалик Г. Ф. Философия оптимизации сети учебных заведений как средство повышения качества образования.

А Автор делает научную попытку довести необходимость оптимизации сети, указывает на проблемы, которые могут встретиться, и намечает средства их эффективного решения. Поданы рекомендации относительно уменьшения конфликтных ситуаций среди участников учебно-воспитательного процесса, с органами власти и местного самоуправления, обеспечения сохранения социальной стабильности и уменьшения социального напряжения.

Ключевые слова: оптимизация, сеть образовательных заведений, модернизация, образовательные услуги, конфликт, участники учебно-воспитательного процесса.

Moskalyk H. F. Philosophy of optimization of educational establishments network as means of education upgrading.

S The author makes a scientific attempt to prove the necessity of optimization of network, specifies on problems that can be met on the way of optimization and offers the ways of these problems decision. The recommendations for reducing conflict situations among the participants of educational process, organs of power and local self-government, supporting social stability and social tense.

Key words: optimization, network of educational establishments, modernisation, educational services, conflict, participants of educational process.